

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

Збірник
наукових
праць

ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ №16 2003

Харківська державна академія дизайну і мистецтва
(Харківський художньо-промисловий інститут)

фізичне виховання і спорт
біологічні та педагогічні науки

Зареєстровано постановою президії ВАК України від
09.06.1999р. №1-05/7, 11.10.2000р. №2-03/8, 11.04.2001р. №5-05/4.

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА РОЗВИТКУ СПОРТУ ДЛЯ ВСІХ В УКРАЇНІ

Дутчак Мирослав

Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту

Анотація. В статті аналізуються стратегічні та тактичні завдання розвитку масового спортивного руху в сучасній Україні.

Ключові слова: масовий спортивний рух, спорт для всіх, фінансування, мотиви до занять фізичною культурою, перспективи розвитку спорту в Україні.

Аннотация. Дутчак Мирослав. Стратегия и тактика развития спорта для всех в Украине. В статье анализируются стратегические и тактические задания развития массового спортивного движения в современной Украине.

Ключевые слова: массовое спортивное движение, спорт для всех, финансирование, мотивы к занятиям физической культурой, перспективы развития спорта в Украине.

Annotation. Dytchak Myroslav. The strategy and tactics of the development of sport for all in Ukraine. The strategy and tactics of the development of sport for all in Ukraine have been analyzed in the article.

Key words: strategy, tactics, sport for all, physical activities.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система фізичної культури і спорту України продовжує функціонувати здебільшого на засадах, визначених в умовах колишнього Радянського Союзу. Прийняття у 1993 році Закону України «Про фізичну культуру і спорт», а згодом і інших нормативно-правових актів практично закріпило старі механізми існування галузі [1-4].

Такий підхід був зумовлений тим, що радянська модель розвита фізичної культури і спорту до 90-х років минулого століття забезпечувала перемоги спортсменів соціалістичної орієнтації на міжнародних спортивних аренах, особливо на Олімпійських іграх, та мала певні надбання у розвитку масової фізичної культури, перш за все виробничою та оборонного характеру.

На жаль, не враховується та важлива обставина, що основною рушійною силою вказаної моделі було політичне протистояння двох систем в умовах «холодної війни» і намагання показати переваги комуністичної ідеології.

З моменту проголошення самостійності Української держави в суспільстві спостерігаються суттєві зміни в економіці та соціальних відносинах. Основні підвалини адміністративно-командної системи демонтовано і утверджуються принципи демократії, гуманізму та ринкової економіки.

Аналіз стану справ засвідчує, що сфера фізичної культури і спорту зберігає ще значний консерватизм, недостатньо реагує на зовнішні й

внутрішні зміни, мало ще враховує потреби, мотивації і цінності широких верств населення. У нашій галузевій практиці поки що і надалі людина існує для системи, а не система для людини.

В Україні не налагоджено ефективної пропаганди здорового способу життя, переваг фізичної культури і спорту. Рівень охоплення населення, особливо працездатного віку, фізкультурно-оздоровчою та спортивною діяльністю в декілька разів нижчий порівняно з європейськими країнами. У свідомості українського суспільства фізична культура практично не розглядається як важливий засіб оздоровлення населення, організації дозвілля, соціалізації молоді та інших суспільних груп. Видатки українців із власного сімейного бюджету на заняття фізкультурно-оздоровчою діяльністю в десятки разів менші ніж на придбання алкоголю і тютюну.

Існуюча система спорту вищих досягнень не достатньо пристосована до вітчизняних соціально-економічних процесів та світових тенденцій. Зокрема, тривалий час відбувався відтік спортсменів та тренерів міжнародного рівня за кордон та в інші сфери діяльності. Через відсутність економічних стимулів незначною є участь спонсорів у фінансуванні підготовки спортсменів та проведенні масштабних спортивних заходів.

Остання дискусія навколо статусу та фінансування спортивних шкіл підтверджує необхідність невідкладного правового врегулювання питань подальшого розвитку дитячого спорту.

Крім того, серед стримуючих факторів утвердження спортивного авторитету України особливе місце посідають: 1) відсутність сучасних спортивних баз та спеціального інвентарю; 2) дефіцит впровадження в тренувальний та змагальний процеси новітніх наукових технологій;

3) нерегульованість на національному рівні взаємостосунків суб'єктів професійного і любительського спорту тощо.

Поряд із зазначеним, в Україні відмічаються окремі позитивні приклади адаптування сфери фізичної культури і спорту до ринкових умов та підвищення ролі громадськості. Так, створюються приватні фітнес-центри, інші суб'єкти активного відпочинку, спортивні клуби тощо. Окремі Всеукраїнські федерації роблять суттєвий внесок у розвиток своїх видів спорту. Проте, цей рух практично не стимулюється державою і в ньому є багаті розбіжності між тим, що є «де факто» і «де юре».

За останні десять років постійна зміна центрального органу виконавчої влади в галузі призводила до того, що його керівництво в основному займалось питаннями «ліквідації і створення структури», «латанням дірок», вирішенням різноманітних тактичних завдань

(проведення навчально-тренувальних зборів, державних заходів, забезпечення участі збірних команд України у міжнародних змаганнях, Олімпійських іграх тощо).

На центральному галузевому рівні практично опускались проблеми стратегії, формування та реалізації сучасної державної політики, реформування організаційно-управлінської системи на засадах реалій сьогодення з урахуванням досвіду провідних країн світу, в першу чергу Європи.

З метою визначення шляхів вирішення вказаних проблем Президент України Л.Д. Кучма своїм Указом від 8 листопада 2002 року № 998/2002 «Про додаткові заходи державної підтримки розвитку фізичної культури і спорту в Україні» доручив розробити Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту.

На даному етапі розвитку вітчизняної системи фізичної культури і спорту надзвичайно актуальним є вироблення орієнтирів та базових засад її подальшого прогресу. Треба відмітити, що свою роль в стабілізації ситуації в умовах значних трансформаційних процесів відіграла Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 1994 -1998 роки. Реалізація Цільової комплексної програми «Фізичне виховання - здоров'я нації» (до завершення залишилося ще два з половиною роки) забезпечує позитивну динаміку окремих показників нашої роботи. І саме в цих умовах нам треба реально оцінити свої надбання, визначити ключові проблеми і намітити ефективні шляхи подальшого поступу вперед.

Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту вимагає генерації нових ідей, а не прагнення зберегти віджилі стереотипи та звести все до тривіальних заходів і декларацій, що кочують уже більше десяти років з документа в документ без значного позитивного результату. Також треба відмовитись від ностальгічних настроїв та постійного прагнення відновити минуле.

Як відомо, відновлювати що-небудь - не ліпший спосіб для швидкого руху вперед. Принцип «зробити все, як було» годиться лише для реставраторів старовини, а в реальному швидкоплинному житті двічі увійти в одну й ту ж річку неможливо.

Надбання провідних країн світу, передовий вітчизняний досвід та аналіз наукової думки переконують, що в основі сучасної ідеології фізкультурно-спортивного руху в Україні повинні бути такі постулати:

- системотворчим фактором у сфері фізичної культури і спорту є соціальне замовлення з урахуванням потреб різних груп населення. Іншими словами - нам треба чітко відповісти на питання: як може допомогти конкретній людині фізична культура і спорт в успішній

реалізації її місії у сім'ї, кар'єрі та інших аспектах соціального життя?;

- цілеспрямована рухова активність - головна умова здорового способу життя та економічно найефективніший засіб профілактики захворювань, продовження творчого довголіття, організації дозвілля, запобігання асоціальних проявів, особливо в молодіжному середовищі;

- пріоритетним є формування моральної і матеріальної відповідальності кожної особи за стан власного здоров'я і спосіб життя;

- спорт - унікальне соціальне явище, яке суттєво впливає на рівень міжнародного авторитету держави та є джерелом значних емоційних переживань і патріотичних почуттів;

- кожен суб'єкт фізкультурно-спортивного руху повинен мати чітко визначений правовий статус, повноваження, роль і місце у виконанні соціального замовлення перед фізичною культурою і спортом;

- протекціонізм держави у відношенні структур і процесів у сфері фізичної культури і спорту, які зароджуються в середовищі громадськості або комерції, і головне - позитивно впливають на широке залучення всіх груп населення до фізкультурно-спортивного руху. Не слід демонструвати надзвичайну наполегливість у нав'язуванні всього того, що не сприймається практикою роботи.

Світова історія фізичної культури і спорту учить, що будь-яка най-модерніша ідеологія зможе працювати лише за наявності у суспільстві розуміння важливості роботи з формування і задоволення відповідних потреб та тоді, коли є необхідні кадри, фінанси і база.

Доктрина покликана визначити методологічну основу трансформаційних процесів у системі фізичної культури і спорту та гармонізації згідно європейських стандартів. Вона буде базуватися на демократичних та гуманістичних засадах, її стержнем стане формування соціального замовлення перед фізичною культурою і спортом, обґрунтування організаційних відходів до виконання цього замовлення та механізмів їх забезпечення.

Дана проблема є актуальною і для інших постсоціалістичних держав. Так, у Російській Федерації реалізується нова концепція ролі фізичної культури і спорту у формуванні здорового способу життя росіян.

Дослідження виконується відповідно до планів науково-дослідної роботи Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту.

Формулювання завдань статті. Організація дослідження.

Наші експерти мали можливість ознайомитись з дальніми перспективами розвитку фізичної культури і спорту у Польщі, Румунії, Угорщині, Лихві, Естонії та інших країнах, які незабаром стануть членами Європейського Союзу. Стратегічне планування вже давно

використовується в економічно розвинутих країнах. Цікавий досвід у нашій сфері є у Швеції, Німеччині, Фінляндії, Франції.

Крім цього, треба зазначити, що визначення системи концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрямки розвитку у першій чверті ХХІ столітті уже здійснено у нашій державі в раді сфер соціально-економічної політики.

Сьогодні очевидно: хто сміло рухається вперед за попередньо визначеним шляхом - багато виграє. Не можна постійно лише топтатися на місці та озиратися. Історія та прийдешні покоління не вибачать нам такої легковажності. Окреслення далекосяжних перспективних шляхів розвитку фізичної культури і спорту в Україні - це не надумана проблема, а реальний запит практики. Нам пора уже визначитись жими концептуальними шляхами йти наша сфера до Європейського вибору, сформульованого Президентом України Л.Д. Кучмою.

Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту - це система поглядів на роль, організацію і функціонування сфери фізичної культури і спорту в державі на довгостроковий період з урахуванням стратегії соціально-економічного розвитку України та світового досвіду.

Мета доктрини - орієнтація українського суспільства на поетапне створення в державі ефективної системи фізичної культури і спорту на демократичних та гуманістичних засадах.

Реалізація доктрини дасть можливість підвищити якість життя населення України шляхом оздоровлення нації, виховання молоді та формування здорового способу життя, а також забезпечить утвердження міжнародного авторитету українського спорту.

З метою підготовки Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту Держкомспортом було затверджено відповідний план організаційних заходів. Працює робоча група, до складу якої входять представники всіх рівнів фізкультурно-спортивного руху України.

Підготовлено та взято за основу базові засади розробки Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту. Цей документ в березні поточного року направлено на місця для обговорення, зауважень і пропозицій. У всіх регіонах держави та вищих навчальних закладах Держкомспорту створено свої робочі групи з підготовки положень проекту доктрини. Ми вже отримали низку цікавих напрацювань цих колективів.

Для гармонізації положень доктрини з міжнародним досвідом, відповідними законодавчими та нормативними актами Держкомспорт уже отримав більше ніж від десяти європейських країн тексти законів, програм, концепцій, які визначають мету, завдання, принципи та спрямування розвитку в їхніх державах спорту вищих досягнень та спорту

для всіх. Зараз здійснюється детальний аналіз та переосмислення напрацьованої у них нормативної бази функціонування державних, громадських та приватних суб'єктів спортивного руху.

Протягом червня - серпня поточного року уже відбулося засідання низки «круглих столів» з актуальних проблем стратегії розвитку нашої галузі. Особливий інтерес викликали дискусії на такі теми: «Об'єкти фізкультурно-спортивного руху: минуле, сучасне, майбутнє», «Формування соціального замовлення перед фізичною культурою і спортом з урахуванням потреб різних верств населення та демографічних процесів у державі», «Релігія і спорт», «Формування здорового способу життя через засоби масової інформації» тощо

У листопаді 2003 року плануємо провести масове обговорення проекту доктрини на конференціях працівників фізичної культури і спорту Автономної Республіки Крим, всіх областей держави та міст Києва і Севастополя. В грудні доцільно скликати перший Спортивний конгрес України, який висловить ставлення до доктрини всього фізкультурно-спортивного активу.

Формування сучасної стратегії соціальної політики у спортивній сфері та внесення в майбутньому корекцій до неї вимагає наявності доступної наукової інформації для прийняття виважених управлінських рішень.

З метою обґрунтування технологій і моделей отримання необхідної комплексної інформації нами запропоновано концепцію соціального моніторингу ефективності функціонування спорту для всіх. Система цього моніторингу включає:

- 1) державну та відомчу статистичну звітність;
- 2) періодичні опитування населення за стандартизованою технологією;
- 3) соціальну експертизу моделей вирішення проблемних ситуацій;
- 4) рейтингові оцінювання;
- 5) контент-аналіз засобів масової інформації.

В рамках цього дослідження розглянемо другу складову запропонованої системи моніторингу через призму молодіжного середовища. До речі, проблема діагностики рівня спортивної участі різних груп населення шляхом проведення опитування є актуальною для багатьох країн Європи.

З метою гармонізації підходів та технологій вирішення цього питання в різних державах під патронатом Європейського Союзу протягом останніх п'яти років реалізується загальноєвропейський проект «СОМРА85».

На основі фундаментальних положень соціології та рекомендацій «СОМРА55», персосмислення існуючих підходів до визначення індикаторів рухової активності, факторів мотивації та стримування до занять фізичними вправами нами обґрунтовано технологію проведення опитування населення щодо спортивної участі. Вона пройшла експертизу і отримала схвальну оцінку Інституту соціології НАН України на предмет інформативності, надійності та доступності.

За нашою авторською технологією проведено польові дослідження в травні поточного року Центром соціальних експертиз та прогнозів на замовлення Державного науково-дослідного інституту фізичної культури і спорту. Реалізація цього проекту здійснювалась у відповідності до вимог Цільової комплексної програми «Фізичне виховання - здоров'я нації».

Вибірку було сформовано з дотриманням всіх необхідних процедур щодо забезпечення її репрезентативності. До опитування було залучено 1800 респондентів у віці від 16 до 74 років, які диференціювались на шість вікових груп, перша з яких - 16-24 роки і далі кожна наступна на десять років старша (рекомендації «СОМРА58»). Математична обробка отриманих показників проводилась з використанням комп'ютерної програми SP58.

Результати дослідження.

З урахуванням визначеної теми проаналізуємо ставлення молодих людей у віці 16-24 роки до спорту для всіх, оцінимо рівень їх залучування до цілеспрямованої рухової активності та проведемо порівняння отриманих даних з показниками інших більш старших респондентів.

Молодь високо оцінює стан свого здоров'я. 21,8% опитаних у віці 16-24 роки вважають своє здоров'я відмінним, а більша половина (51,8%) - добрим, це найкращі показники серед всіх вікових груп з 16 до 74 років. Для порівняння, у 65-74 роки аналогічні показники складають відповідно - 0,8% і 4,5%.

Переважає більшість молоді (77%) не відмічають у себе хронічних захворювань. Разом з цим, саме ця вікова група має найвищий показник простудних захворювань - 44,8%. Але вони найменше реєструють у себе захворювань серцево-судинної системи (2,5%), опорно-рухового апарату (2,6%), дихальної системи (7,9%) та інших систем організму <5,3%.

Все ж таки в цілому стан здоров'я молодих людей викликає велике занепокоєння, оскільки лише трохи більше половини респондентів 16-24 років (56,3%) відповіли, що за останні 12 місяців не хворіли, а це всього на 2,9% краще середнього показника в опитуваних від 16 до 74

років.

Молодь вважає, що я неї високий рівень розвитку фізичних якостей, зокрема - витривалості (76,6% респондентів висловились, що у них відмінні і вищі середніх відповідні показники), швидкості (69,8%), спритності (65%), сили (61,1%) та гнучкості (55,3%). У своїй масі молоді люди задоволені також і рівнем фізичної працездатності (тільки 3,5% опитаних оцінили її як низьку і дуже низьку).

Однак, аналіз державного тестування молодих людей, яке також, до речі, проводилось у травні поточного року, засвідчує, що серед молоді лише 46% осіб мають високі та вищі за середні показники розвитку фізичних; якостей, а майже кожен п'ятий - незадовільні чи погані показники, або взагалі не здав випробувань.

Таким чином, отримані результати дають підстави висловити низку припущень:

1. Молоді люди мають завищений рівень самооцінки і здебільшого переоцінюють свої можливості.

2. У молоді відсутнє чітке розуміння необхідного рівня розвитку фізичних якостей.

3. Державні тести вимагають удосконалення з урахуванням реального рівня фізичної підготовленості молодих людей та з метою створення умов для заохочення молоді до підвищення рівня їх фізичних якостей!

Інтерпретація зазначених положень потребує, безумовно, додаткових спеціальних наукових досліджень.

Дозвілля молоді характеризується використанням різноманітних активних форм відпочинку. 40,3% молодих людей 16-24 років оцінили своє дозвілля за останні 12 місяців як активне, це майже вдвічі вище за середній показник опитуваних від 16 до 74 років. Треба зазначити, що представники чоловічої статі більш частіше за жіноцтво (приблизно на 10%) мають активний, або в більшій мірі активний, ніж пасивний відпочинок.

Молодь у віці 16-24 років відзначає у себе певний досвід занять спортом. Кожен третій з цієї вікової групи раніше протягом 1-3 років у різній мірі долучався до спортивної практики, а 18,2% мають відповідний стаж до року - це майже втричі вище, ніж серед респондентів 25-34 років.

Аналіз даних, отриманих в ході проведеного опитування, доводить, що більша половина молодих людей (52,1%) впродовж останніх 12 місяців займались спортом, для порівняння в респондентів 25-34 років цей показник складав 26,2%, а в 35-44 років - 11%, 45-54 років - 9,9%, 55-64 років - 8,9%; 65-74 років - 3,7%.

Серед 83 олімпійських та неолімпійських видів спорту і різних форм рухової активності у молоді найбільш популярними для занять протягом останніх 12 місяців були наступні: футбол (15,3% респондентів 16-24 років відповіли, що займалися цим видом); плавання (9,5%); баскетбол (6,8%); різні види легкої атлетики (5,8%); волейбол (5,5%); бадмінтон (4,7%); оздоровчий біг (4,2%); бокс (3,9%); карате (3,4%); настільний теніс (3,2%). До речі, більша третина видів спорту залишилась практично без уваги молодих людей. Особливо насторожує низький рівень занять молоді зимовими видами спорту. Тут з 12 видів лише 1,8% займалися лижними гонками та 0,3-0,5% гірськими лижами і сноуборгом.

У молодіжному середовищі заняття зазначеними десятима найпоширенішими видами спорту мають ряд характерних ознак: „

I. Протягом останнього року 1-2 місяці ними займалась більша третина осіб (найвищий показник у бадмінтону - 52%, а найнижчий в боксі - 4,8%), 3-4 місяці - кожен четвертий, (плавання - 43,5%, а настільний теніс - 17,9%). 5-9 місяців - 13,7% (легка атлетика - 21,2%, а плавання - 1,6%), 10-12 місяців - 27,5% (бокс - 66,7%, а бадмінтон - 12%).

II. Вказаними видами спорту молоді люди 16-24 років здебільшого займалися нерегулярно, тобто 12-59 разів протягом останніх 12 місяців. Заняття 30,5% осіб кваліфікуються як випадкові (від 1 до 11 разів).

Така інтенсивність занять найбільш типова для карате, волейболу, плавання та бадмінтону. Регулярно (60-119 разів) та інтенсивно (більше 120 разів) молоді люди займалися легкою атлетикою, настільним тенісом та боксом.

III. Середня тривалість одного заняття складає в основному годину для більшості з десяти зазначених видів спорту. Разом з тим, слід відмітити, що півгодинні заняття характерні для легкої атлетики - 45,5% відповідей. півторагодинні - для футболу (45,8%) та боксу (42,9%), заняття триваліші ніж 90 хвилин мають окремі випадки у всіх видах спорту крім оздоровчого бігу.

IV. У змаганнях із зазначених десяти видів спорту брали участь лише 8 молодих людей із 100, які визнали, що займалися цими видами.

V. Під керівництвом тренера у спортивних клубах та фітнес-центрах вказаними видами займається 37,4% осіб, більша половина яких оплачують свої заняття (найчастіше платні заняття молодь відвідує з карате - 73,3%, боксу - 47,6%, плавання - 32%, бадмінтону - 24%). Самостійно вказаними видами займається майже 40% молодих людей 16-24 років, а кожен п'ятий - у складі неформального об'єднання.

Таким чином, молодь у своїй масі має обмежений спортивний

інтерес, для задоволення якого використовується невелика кількість різновидностей спортивної практики. Недостатнім є обсяг та інтенсивність фізичних навантажень. Гострим є дефіцит масових та загальнодоступних спортивних змагань для молодих людей 16-24 років з популярних серед них видів спорту. Враховуючи, що молодь в 62,6% випадків займається спортом без участі тренера, особливо? актуальності набуває для них відповідна просвітницька та освітня робота.

Серед факторів та мотивів, які сприяють залученню людей до занять спортом, «молодь відмічає, що:

- дуже велике значення має бажання поліпшити своє здоров'я (42,1%) та бути привабливим (41,6%);

- велике значення має наявність біля помешкання спортивних споруд та спортивних клубів (37,9%), задоволення потреби у спілкуванні (37,9%), бажання бути найкращим та найсильнішим (36,8%), особиста участь у змаганнях (33,9%);

- середнє значення - рекомендації друзів (32,1%), вплив засобів масової інформації (30,3%), знання та навички з рухової активності, які були набуті в школі та вищих навчальних закладах (27,4%).

Пасивне ставлення людей до спортивних занять молодь пояснює:

- по-перше - дефіцитом особистих коштів для відвідування спортивних клубів, фітнес-центрів та на придбання необхідного одягу і взуття (цей чинник молоді люди 16-24 років кваліфікують як такий, що має дуже велике значення -31,1% і як велике - 40,3%);

- по-друге - високою вартістю спортивних та фізкультурно-оздоровчих послуг (31,6% і 40%, відповідно);

- по-третє - невмінням організувати себе і свою спортивну діяльність (22,6% і 40%, відповідно);

- по-четверте - недостатністю пропаганди цінностей спорту і здоров'я (19,5% і 36,3%, відповідно);

- по-п'яте - низьким рівнем індивідуальної фізичної культури населення, недостатнього фізичною підготовленістю, відсутністю необхідних знань і досвіду (18,7% і 36,3%, відповідно);

- по-шосте - невисоким розвитком в суспільстві культури спорту і здорового способу життя (18,2% і 35,3%, відповідно);

- по-сьоме - відсутністю матеріальних стимулів для підтримки і поліпшення здоров'я та фізичної підготовленості (16,6% і 35,3%, відповідно).

Отже, проблема активізації фізкультурно-спортивного руху як важливого компоненту здорового способу життя повинна вирішуватися в молодіжному середовищі у трьох площинах:

- організаційній: удосконалення системи занять спортом з урахуванням необхідності розширення спортивних інтересів молодих людей та використання кращих зразків існуючої практики; поширення форм спортивної участі, які забезпечують достатній рівень рухової активності;

збільшення обсягу змагальної діяльності;

- економічній: підвищення добробуту населення; збільшення часу на дозвілля та насичення його активними формами відпочинку; застосування економічних стимулів з метою створення умов для занять спортом;

розвиток матеріально-технічної бази фізкультурно-спортивного руху;

- пропагандисько-освітній: формування у суспільній свідомості розуміння переваг здорового способу життя; виховання потреби у руховій активності; навчання спеціальним знанням з особливостей самостійних занять спортом для всіх.

З метою створення сприятливих умов для реалізації права громадян на заняття фізичною культурою і спортом, задоволення їх потреб в оздоровчих послугах за місцем проживання та в місцях масового відпочинку Кабінет Міністрів України своєю постановою від 18 січня 2003 року № 49 підтримав пропозицію Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту щодо створення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

Основними завданнями цих центрів визначено:

- залучення широких верств населення до регулярних фізкультурно-спортивних занять, надання оздоровчих, рекреаційних, реабілітаційних, консультативних та інформаційних послуг у сфері фізичної культури і спорту за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення;

- поєднання масових та індивідуальних форм організації фізкультурно-спортивної роботи, формування знань, умінь та навичок здорового способу життя у різних груп населення;

- консолідація зусиль підприємств, установ, організацій усіх форм власності та об'єднань громадян у справі формування у людей потреб до рухової активності та створення умов для їх задоволення;

- просвітницька та агітаційно-роз'яснювальна робота, моніторинг та маркетинг з питань оздоровлення населення засобами фізичної культури і спорту;

- організація та проведення змагань, конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят та інших заходів за місцем

проживання і в місцях масового відпочинку населення;

- матеріально-технічне та фінансове забезпечення фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення, обладнання та утримання відповідних фізкультурно-оздоровчих і спортивних споруд.

Центри фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» (далі - центри) - це спеціалізовані бюджетні організації для провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку.

До системи центрів належать: Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», республіканський (Автономна Республіка. Крим), обласні, Київський та Севастопольський міські, районні у містах Києві і Севастополі, міські та районні у містах центри.

Для успішного виконання визначених завдань та реалізації функцій у складі центрів на базовому рівні доцільно забезпечити функціонування:

- підліткових клубів фізкультурно-спортивної спрямованості за місцем проживання (всі клуби, які фінансуються з місцевих бюджетів, треба вивести з підпорядкування різних відомств і передати центрам, що забезпечить єдність, координованість та цілеспрямованість оздоровчої роботи з дітьми і підлітками, виховання у них звичок до здорового способу життя);

- груп оздоровчих видів рухової активності (роботу таких груп повинні організовувати та забезпечувати тренери-інструктори в основному для дорослого населення, заняття мають проводитися на постійній основі зі стабільним складом контингенту, види рухової активності підбираються з урахуванням нахилів та прагнень осіб, які займаються);

- служби педагогів-організаторів <служба об'єднує фахівців, які надають Допомогу у створенні та діяльності неформальних об'єднань за спортивними інтересами на простіших спортивних спорудах за місцем проживання та в містах масового відпочинку, забезпечують належне утримання таких споруд);

- пунктів прокату спортивного обладнання та інвентарю (такі пункти надають на визначених умовах в короткочасне користування спортивне обладнання та інвентар для самостійних занять та неформальних об'єднань за спортивними інтересами);

- діагностично-консультативної служби (служба вклучає мережу діагностично-консультативні пунктів, де проводиться діагностика рівня фізичного здоров'я людини та розробляються індивідуальні програми самостійних фізкультурно-оздоровчих занять);

- служби фізичної реабілітації (служба включає мережу відповідних пунктів), де фізичні реабілітологи надають необхідні послуги, спрямовані на повернення працездатності людини після перенесеного захворювання чи травм, реабілітацію втрачених функцій організму інвалідів);

- служби масових фізкультурно-спортивних заходів (служба забезпечує підготовку, організацію і проведення заходів масового залучення різних груп населення до участі у різноманітних акціях, змаганнях, конкурсах, фестивалях, спортивних святах);

- школи здорового способу життя (школа різними формами здійснює пропагандистську, рекламну та освітню роботу серед населення щодо оздоровчих можливостей фізичної культури і спорту);

- школи волонтерів (школа здійснює підбір та підготовку добровольців, які надають допомогу у функціонуванні всіх зазначених вище форм оздоровлення населення засобами фізичної культури і спорту).

Центри провадять свою роботу на фізкультурно-оздоровчих та спортивних спорудах комунальної форми власності, в тому числі навчальних закладів, а також на простіших спортивних майданчиках і спорудах за місцем проживання та в місцях масового відпочинку. На договірних засадах центри можуть використовувати інші фізкультурно-оздоровчі та спортивні споруди.

Доцільним вбачається передача центрам приміщень, які тривалий час не використовуються за призначенням, для організації там відповідної роботи. Раціональним також є будівництво для потреб центрів фізкультурно-оздоровчих комплексів з легких металевих конструкцій.

Першорядне значення на сучасному етапі має налагодження системи пропаганди здорового способу життя, узагальнення передового досвіду вирішення складних проблем підвищення масовості спортивного руху, залучення керівників різного рівня до безпосередньої участі у створенні умов для розвитку спорту для всіх та демонстрації ними особистого прикладу відданості фізично активному дозвіллю.

З цією метою Державним комітетом України з питань фізичної культури і спорту разом з Національним Олімпійським комітетом України та Всесвітньою українською спортивною агенцією розпочато проведення Всеукраїнського телевізійного конкурсу «Спорт і ми».

В ході конкурсу протягом вересня 2003 року - жовтня 2004 року кожен регіон держави продемонструє найбільш ефективні у них форми та технології фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи в навчально-виховній, соціально-побутовій, виробничій сферах та серед сільського населення. Для цього щотижнево демонструватиметься 30-ти

хвилинна телевізійна програма на каналі УТ-1.

В якості критеріїв оцінки регіонів братимуться: оригінальність, ефективність, доступність, популярність показаних зразків роботи; механізми ресурсного забезпечення (кадри, фінанси, база) загальнодоступного спорту; ступінь просвітницької, пропагандистської та рекламної роботи; колоритність, неординарність, одержимість особистостей, які сприяють розвитку масового спорту чи організують його, або безпосередньо проводять відповідні заняття.

Передбачається, що проведення запропонованого конкурсу дасть суттєвий поштовх до активізації на місцях власне масового та народного спорту, а це, в свою чергу, дозволить розширити орбіту пошуку талановитої молоді для подальшої спеціалізації в різноманітних видах спорту вищих досягнень, успішних виступів наших атлетів на чемпіонатах Європи, світу та Олімпійських іграх.

Література.

1. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні.-К.: 1994.
2. Горбенко А.В. Науково-методичне обґрунтування кадрової потреби сфери фізичної культури і спорту в Україні. Авторсф. ... канд. наук фіз. виховання і спорту.-Львів, 2002.
3. Закон України „Про фізичну культуру і спорт”.-К.: 1993.
4. Мудрик В.І., Олійник М.О., Приходько І.І. та ін. Науково-методичні основи управління фізичною культурою і спортом в Україні /під. Загальною редакцією В.І. Мудрика.-Харків., 2001.-223 с.

Стаття надійшла 20.09.2003 р.

СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ

Домашенко Анатолій, Раєвський Рем, Канишевський Станіслав
Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту
Одеський національний політехнічний університет
Київський національний університет будівництва і архітектури

Анотація. У статті викладаються основні результати формування національної системи фізичного виховання студентської молоді України та напрямки її подальшого розвитку.

Ключові слова: фізичне виховання, національна система, студентська молодь.

Аннотация. Домашенко А.В., Раевский Р.Т., Канишевский С.М. Становление национальной системы физического воспитания студенческой молодежи Украины. В статье излагаются основные результаты формирования национальной системы физического воспитания студенческой молодежи Украины и направления ее дальнейшего развития.

Ключевые слова: физическое воспитание, национальная система, студенческая молодежь.

Annotation. Domashenko A. V., Raevskiy R. T., Kanishevskiy S. M. Formation of national